

POEZIA LUMINIȚEI SUSE**LUMINIȚA SUSE'S POETRY****Lavinia IONOAIA****Grupul Școlar de Industrie Alimentară, Arad****E-mail: laviniaionoia@yahoo.com****Abstract**

The present article aims to present the poetry of Luminița Suse, a Romanian writer living in Ottawa, Canada. The poetess creates and completes the word's poetic value. She reestablishes the metaphor in the centre of the poem. Her poetry explores timeless and universal ideas: Love, Childhood, Beauty, Death etc.

Key words: *literary destiny, canada, publisher, author, artistic, refinement***Cuvinte cheie:** *destin literar, canada, editor, autor, rafinament artistic.*

Conotațiile diasporei și-au mai risipit în ultimii ani din dramatism, autorii de literatură română stabiliți în străinătate optând ei înșiși pentru a trăi și a se exprima într-un spațiu departe de acasă.

Este și cazul autoarei căreia îi este dedicat acest studiu. Destinul literar al poetei de naționalitate română, Luminița Suse (n. 12 iunie 1960, București), stabilită în Canada (din 1995) este un destin viu, în plină devenire, construit în esență, prin volumele: *Anotimpul licuricilor* (2001), *Sacrificiul mirării* (2002), *Geometrii singulare* (2003), *Duminica inimii* (2006), *Biografie* (2007).

Dincolo sau înainte de poezie, Luminița Suse și-a configurat o profesie pe baze științifice, astfel: după liceul de Informatică nr.1, din București, urmează cursurile Facultății de Matematică, secția de Informatică, Universitatea din București. În 1993 este admisă pentru doctorat la Institutul de Matematici, București.

Între 1983 - 1992, este analist programator la ICPE – Institutul de Cercetări pentru Electrotehnică, București, între 1992 - 1995, asistent universitar la Catedra de Matematici 3, Universitatea Politehnica, București, iar din 1995 până în prezent, funcționează ca software engineer la IBM, Ottawa, Canada.

Deși își exercită „seriosul” din viață pe tărâm matematic, literatura este, după cum o demonstrează preocupările autoarei în acest domeniu, o parte esențială a destinului său. Debutează în 1975, în revista liceului de Matematică-Fizică din București, „*Foaie pentru minte, inimă și calculator*”. Tot de atunci este membră a cenaclului *Săgetătorul*, condus de Prof. Dr. Tudor Opreș.

Luminița Suse scrie poezie, este afiliată la o serie de organizații literare prestigioase, din țară și din străinătate (Uniunea Scriitorilor din România, Asociația Scriitorilor de Limbă Română din Québec, Canadian Federation of Poets, Canadian Poetry Association, Valley Writers Guild; Ottawa Independent Writers; Academia Româno-Americană; The Ontario Poetry Society; este redactor și colaborator la revista "Atheneum", Vancouver, Canada); colaborează permanent la revistele de specialitate: "Europeea", București, România, "Argos", Craiova, România, "Conexiuni", New York, USA, "Manifestul Român", București, România. Activitatea în plan literar a Luminiței Suse este susținută și pe suport virtual: poeta este editor, moderator și autor recomandat pe situl www.agonia.ro, editor și webmaster al sitului www.luminitasuse.com, cenzor, editor și autor recomandat pe situl interactiv de literatură www.poezie.ro. Acestea sunt doar câteva din publicațiile de care autoarea își leagă numele și creația literară. [1]

Poezia Luminiței Suse este o lirică a eului epurat de stigmatul postmodernist al cotidianului, al străzii, al organicului închis în propria consistență și greutate.

Versurile poetei, ușor retorice pe alocuri, se caracterizează prin muzicalitate, dată de limbajul intelectualizat (neologic și matematic: *sinusoide lungi de ploi, falange longiline, vise paraboloidice*), presărat cu simboluri romantice din categoria departelui sau al ascensionalului (*oceane, mări, păsări, nori, stele, munți*). De asemenea, rima (procedeu al tradiției) este prezentă încă în nenumărate versuri, neafectând însă fondul modern al versurilor. Eul feminin își strunește trăirile în toate volumele, necăzând în patetismul declarativ romantic, nuanțându-și expresiv și expresionist formula poetică, încât poezia devine un produs elegant și rafinat al unei sensibilități complexe.

Temele abordate de poezia Luminiței Suse sunt cele ale marii literaturi: iubirea, copilăria, timpul, frumusețea, moartea. Eul se distanțează de trăirile sale organice, aproape fiziologice, cu care ne-a intoxicat poezia actuală și comunică despre sine, prin raportare la aceste teme, într-un registru poetic înalt.

Întoarcerea către copilărie se reflectă în volumul *Anotimpul licuricilor* (2001). Titlul, metaforic, sugerează un timp al trecutului de acasă, al copilăriei și al tinereții. Licuricii sunt proiecția pe pământ a stelelor și prin această simetrie delicată lumea își păstrează sacralitatea.

Culorile-simbol ale acestui volum conturează sinestezic, un tablou complex de trăiri, amintiri și imagini: astfel, *verdele* îmbracă diferite forme ale naturalului, *albastrul* simbolizează iubirea, *albul* face trecerea de la peisajul hibernal la lumină, *griul* e asociat cu rutina, *negrul* cu regretul, iar *galbenul* cu evocarea copilăriei, petrecută „într-un sat galben la marginea Dunării”. [2]

Volumul *Sacrificiul mirării* (2002) cuprinde poezii dedicate iubirii. Sentimentul este privit în nuanțele sale, poezia este sugestie și abtactizare (simbolism, parnasianism, virtuozitate). Intelectualizarea erotismului feminin nu produce o poezie rece (tipic parnasiană), ci vorbește doar despre un feminin elegant și superior în expresie.

Poezia *Zi după zi* introduce ideea trăirii disperate a momentului inaugural al iubirii, ca *foame a verdelui din muguri*. Devenirea condamnă sentimentul la o dinamică inexorabilă, amenințată de stingere: *Al timpului simbiot permanent, / transcendental complice la-mplinire, / clipa ne va conjuga la timpul inerent / și împușca cu substantivul devenire*.

Iubirea devine uneori trăire acută, dorință defulată în asocieri surprinzătoare de cuvinte și imagini și universul întreg se contaminează în sens germinativ: *săruturi încremenite în așteptare / să se molipsească prin telepatie / de sindromul iubirii bizare / ce incubează latent / în alveolele sufletului / și ne invadează carnea illogic / cu mângâieri fără constrângeri / cu șoapte ce gâdilă / genunchii quasarelor /și-i fac să tușească convulsiv / împrăștiind embrioni de lumină / în care virușii gemelari eu și tu / încorsetați în boabe de ambră / vor popula noaptea de mâine / cu stele gravide de noi. (Panspermie)*

Simptomele din preajma existenței iubirii sunt surprinse în poezia *Dar existăm*. Etapele intrării în timp a cuplului sunt surprinse gradat dinspre *Când nu existam*, trec prin *credeam că nu existăm* și *speram să existăm* și ajung la *în sfârșit existăm*. Împlinirea pare însă una incompletă, aparține umbrelor care trăiesc la marginea clipelor interzise (o iubire vinovată): *Umbrele ni se ating / și se alintă pe furiș / la margini de clipe / interzise*.

La Luminița Suse, iubirea este un destin determinat într-un fel sau altul de elementele grandioase ale Naturalului, poezia dobândind un suflu romantic: *Mai mult decât întristările anodine / regret umbra sângerândă a amurgului / pe obrajii noștri mușcați / de plânsul îndepărtat al oceanului / dezgropat nebunește de sub dune / revenind răzbuțător în urma refluxului / când magii rostesc sentințe divine /când zborurile încremenesc neisprăvite / când privirile se reîntregesc sincopat / și dorințele se răsfrâng nepotolite. /Clipele ne grăbesc, anii ne osândesc, / precum două nume scrijelite-n nisip / valurile ne destramă nemilos / și ne aruncă pe aripi umede / copleșiți de ardoarea naivă / a întregului recompus firesc / de doi copii veșnic flămânzi /abandonați la sânul trist al Lunii. (Copiii amurgului)*

Tabloul destrămării este unul grandios, în care Timp și Spațiu, categorii absolute, pecetluiesc destinul cuplului.

Suferința determinată de ruptura cuplului este din nou strunită artistic. Detașarea din *Mica sirenă* relevă un feminin inteligent, care dispune de resurse de sublimare a durerii: *Era prea banal să riști. / Melci copilăroși și triști / mișcați de-o rutină postumă / nu vor putea să-mi explice / de ce au ronțăit jumătate din Lună / și-au fost cruzimii tale complice. // Nu pot supraviețui mirărilor / răstălmăcite în oceanul / clipelor vulgarizate ieri / când brațele tale / se pregăteau a fi valuri.*

Destul de rar, dar cu efect, autoarea utilizează ironia, pe care o îmbracă totuși într-un limbaj prelucrat artistic: *Cu un colț de Lună / dezlipește-ți din ochi / lipitorile acutei mirări / că există minciună. // Pune la conservat în formol / embrionul naivității / disociată de promisiunile / cuvintelor atrofiate. // Însmormântează în umbră / câinele aparent scrupulos / ce mușcă prin imprudență / și se ascunde de vină. // Mai speră că moartea / nu dă laș din coadă / și fuge-apoi copilărește / de responsabilitate. (Disociere)*

Poeziile cu adevărat remarcabile ale Luminiței Suse sunt cele în care se operează o concentrare a expresiei în metafore subtile, care nu descriu, ci sugerează. O asemenea poezie este și *Iertarea îngerului*: *A mai căzut un înger livid / împușcat din greșeală aseară / pe frontul zborului timid. // I-au ridicat statuie-n aerogară. // Privește avioanele interzise, / simte pentru prima dată / tremur de zboruri proscrise / și pasărea morții reîntrupată. // Fredonând recviemuri albastre // iartă lumii decăderea eternă / uluit de minciuni și dezastră / iartă cu pleoapele-n bernă.*

Ființa dezabuzată de șirul iubirilor nedemne concentrează într-o sinecdocă de respirație soresciană efectele: *Au găsit o inimă analfabetă / tatuată cu autografe / de la fiecare himeră iubită. (Analfabetism cardiac)*

Eul feminin din aceste texte nu judecă, nu condamnă, nu se lamentează. Inventariază lucid și aparent detașat efectele unor trăiri, în fond devastatoare. E remarcabilă demnitatea, suflul peren al poeziei Luminiței Suse. Așa se întâmplă și în următoarele versuri din *În contratimp*, în subtextul cărora se simte nostalgia unui timp fericit: *S-a mai sfârșit un an. / Lasă, nici acelor de ornice / nu le pasă. / Spânzurat de-al cerului tavan / pendulul vieții sângerează spornic / picături de clipe pe cadran. // A mai pierit un anotimp. / Lasă, nici pomilor de frunze / nu le pasă. / În umbra anului, un scurt răstimp, / am îndrăznit în brațele-i obtuze / să coexist cu mine-n contratimp.*

Distrugerea frumuseții firave din imprudență amintește de poemul barbian *După melci*: *Când a înmugurit magnolia / încă țineam în brațe chivotul iernii / cu capacul imprudent deschis, / și cu fruntea rezemată de ninsori / îi vorbeam duhului dinăuntru / despre atingerile și miremele / din simfoniile primăverii. // Magnolia a înflorit sublim / mult prea devreme, iarăși! / Petalele îngerești au înghețat / și-am plâns și l-am certat / și-apoi copilărește m-am temut / de viscolul neființei / din privirile-i vag dezmorțite. (Magnolia dintr-o poveste) [2]*

Din volumul *Geometrii singulare* (2003) am reținut o artă poetică, intitulată *Întâlniri virtuale*, în care sunt evocate resursele contemporane ale textului liric: *Mai presus de orgolii carnale și piedic, / ne înfiripăm prin ochii aprinselor monitoare / precum icoanele lucifobe tencuite-n biserici / ne iluminează invizibile scintilații solare. // Atât de seducătoare, poemele noastre, / curg firesc din esența căutărilor ancestrale / reinventăm biblioteci de cuvinte sihastră / din tezaurul întâmplărilor transcendente // Cu sintagmele lumilor de mult scăpătate / traduse, transcrise, in sotto voce recitate / de îngerii bibliofili ai altor ecrane albastre / ne reconstruiesc ezoteric, cuvintele noastre. Ca în Către Galatea, opera, odată terminată, îl definește pe creatorul ei, într-o relație de interdependență.*

Poezia ludică, bogată în onomatopee este inspirată din experiența maternă: *nani nani oriani / vin prin valuri fumigene / printre gene și antene / magul Ene Diogene / taia Gogu inorogul / tanti Anhii pe la branhiile... (Lullaby cosmic)*

O renunțare la registrul romantic al iubirii, nu fără regrete, însăilate în țesătura profundă a textului, un discurs al deziluzionării necesare, apare în poezia cu titlu sugestiv, *Romeo nu mai există*: *În timp ce – eminentemente albastră – / eu, neînflorita, / mă dezvoltam în serie Fourier în*

glastră / eu, ne iubita, / mă trezeam la realitate, / când ultramarină când infraroșie... Julieta, asculta manele extrem de tristă / executând sepuku pe coji de măr / mai verzi decât decențe // toate acestea se întâmplau într-adevăr / pentru că Romeo nu mai există.

Cu *Dinamica inimii* (2006), eul restabilește un dialog cu chipul candid al copilăriei și cu tatăl, în texte precum *Așa îmi aduc aminte de copilărie* și *Salt cuantic*. Vârsta fericită e un paradis de mirosuri, de consistențe și imagini: *mătușa frământă cocă și osânză / pe saltea cu paie mățul doarme-n ie / bunica împărțind colaci cu brânză / așa îmi aduc aminte de copilărie*.

Dialogul cu tatăl este posibil doar în imaginația fiicei, care în realitate nu ar fi putut stabili o punte de comunicare cu acesta: *nu, tata nu e înger și nici nu a vibrat vreodată / pe aceeași lungime de undă cu mine / douăzeci și șapte de ani noi doi / nu ne-am spus nimic / a rămas în urmă ca o rudă schiloadă a umbrei / cu punni țipând implosiv sub saltea de nisip // eu i-am sărit peste umăr vorbindu-i în gânduri dintr-o lume numai a mea*.

Un subtil poem al căsătoriei este *Până la capăt*. Femeia este recunoscătoare bărbatului care o iubește cu totul, care îi acceptă și neajunsurile eternului feminin; cadrul este unul cu inflexiuni de basm: *cel ce m-a iubit cu adevărat / mi-a întins ființa până la stele / și mi-a prins degetele / în nebuloase inele // cu mâna cealaltă / mi-a acoperit inima fluierând / ca să nu scape din sânge / numele lui pe pământ // ceilalți s-au speriat încercând / slăbiciunea lor m-ar fi făcut / periculoasă // și-au retras blazonul, cuvântul / paloșul ruginind din rochia / de mireasă // doar el / a ales să rămână bărbat / luptând cu mine până la capăt*.

Diferența de structură și de raportare la iubire dintre eul masculin și cel feminin sunt observate cu finețe poetică în poezia *Fulgere, fulgere*: *nu am avut o noapte numai a noastră / părul meu a crescut furtună / peste oseminte de zile / ucise împreună / ultima dată când ne-am întâlnit / păreai să fi uitat / doar indiferența nelipsei / ar fi putut produce eclipsă de noi / pe fața ta // deși brațele noastre / se strigau peste moarte / împământenind în teribila schismă / fulgere, fulgere sparte // de atunci spațiul s-a dilatat ireversibil / timpul a reinventat sărbători / ce ar fi trebuit să ne apropie / de singura noapte plină cu adevărat // peste ani înzăpeziți în incertitudini / tu ai reușit să uiți zilele / eu le-am iertat. [2]*

Poezia *Semne de trecere*, cu care se deschide volumul *Bioglife* (2007) explică în manieră poetică, titlul acestuia: *eu îmi scriu versurile din mers / pe linia vieții*. Viața este firul poetic, care se desface treptat de pe ghemul timpului.

Zidiți în pentagrame (simbol al perfecțiunii) oamenii ar trebui să renunțe la scrutarea universului, la traseele sinuoase și dificile ale căutării, în favoarea trăirii: *nu are sens să construim biserici / de lemn pe fiecare planetă / din univers // nici să scormonim cerul cu sabia / minții până la placenta stelei / din care ne naștem // să lăsăm timpul să deșire crini / din trupurile noastre înscrise / în pentagrame / răni despicate în cinci canioane / așteptând izvorul / de apă și sare. Ființa umană este aprioric condamnată la imperfecțiune și doar moartea realizează integrarea deplină: *asa o să îmbătrânim, imperfecti / în altarul oaselor / până când ne vom înălța / deodată cu stelele noastre / sângerând cosmogonie / în cădere*.*

Poem al sentimentului matern este *Învățăture către fiul meu*, text cu rezonanțe culturale, pe care autoarea le inserează cu plăcere în mai multe texte, atunci când poezia câștigă în rafinament: *când te-ai îndrăgostit prima dată / ai venit țipând că te-a mușcat de inimă / însăși prințesa viespiilor / și nu există alta mai frumoasă pe pământ // iar când te-a părăsit ai vrut să știi / dacă este cineva cu adevărat fericit / my own mother isn't happy, to begin with*.

Versurile antigenitive propun o deconstrucție a mecanismelor și a motivațiilor consacrate ale existenței în favoarea unei re poziționări a eului, ca ființă dornică să-și trăiască iluzia libertății: *să eliminăm genitivul din gramatică / nimeni nu aparține nimănui / nimeni nu deține nimic / cât trăim ne deposedăm reciproc ... să ștergem moartea din dicționar / și atitudine // această crimă nu va fi pedepsită / oricum, se prescrie*.

Deși poezia Luminiței Suse eludează concretul brut, focalizând trăiri desprinse, subtile ale eului, surprinde în *Triptic cu arbori*, radiografia poetică a timpului prezent, cu ororile lui: *în anul*

2005 scrie acolo / apele s-au rostogolit peste pământuri / înecând mulți oameni // s-au prăbușit avioane mai multe ca oricând / nenumărați soldați și-au scris viața pe flăcări / și la fel au făcut și copiii sinucigași / îmbrăcați în bombe.

Singurătatea ființei umane este sugerată printr-o amplă descriere a îngerilor, a căror atribute devin inutile pentru planul uman și astfel, comunicarea dintre cele două lumi este o inerșie inutilă: țărâna nu îi înghite nicicum / așa ultrasensibili, imateriali / lipsiți de personalitate // ah, îngerii / levitând cu ochii închiși / și creieri spălați de lumină // dacă ar încerca să se vadă / în ochii noștri / i-ar molipsi răceala din oglindă. (*Imagine în oglindă*) [2]

Concluzii

Creația literară a Luminiței Suse propune o poetică a desprinderii de materie, de corp, o subtilă reșezare a liricului în expresie metaforică. Deși are afinități cu simbolismul, romantismul, expresionismul și chiar parnasianismul, poezia autoarei își afirmă originalitatea treptat, de la un volum la altul, dovedind o deplină măiestrie artistică în tratarea temelor mari ale literaturii.

Poetă a diasporei românești din Canada, Luminița Suse este un nume care nu poate fi ignorat nici de literatura română de azi, care câștigă prin creația sa în eleganță și rafinament artistic.

Bibliografie

1. <http://ro.wikipedia.org>
2. www.luminitasuse.com
3. Ungureanu, Cornel, *La vest de Eden. O introducere în literatura exilului*, Editura Amarcord, 1995.